

29 grudnia 2012

Pan
Donald Tusk
Prezes Rady Ministrów RP

Szanowny Panie Premierze,

W reakcji na wyrażone przez Pana na konferencji prasowej w dniu 7 grudnia 2012 r. wątpliwości co do różnicy w cierpieniu doznawanym przez zwierzęta poddawane ubojowi rytualnemu bez ogłuszania w porównaniu z ubojem dokonywanym po uprzednim ogłuszeniu zwierzęcia uważamy za nasz zawodowy i moralny obowiązek przekazać Panu niniejszą opinię. Oświadczamy, że nie łączą nas żadne finansowe lub służbowe związki z podmiotami bezpośrednio lub pośrednio czerpiącymi korzyści z praktyki uboju rytualnego, i nie kierujemy się jakimikolwiek uprzedzeniami religijnymi, kulturowymi lub narodowościowymi.

Przeprowadzone przez międzynarodowe grupy ekspertów **badania rzeczywistego przebiegu uboju rytualnego w rzeźniach**¹ potwierdziły, że ubój dokonywany poprzez podrzynanie gardła i wykrwawianie bez pozbawienia świadomości jest w najwyższym stopniu niehumanitarny i powoduje zadawanie zwierzętom trudnych do wyobrażenia męczarni.

Niezbędne dla podcięcia gardła przytomnemu zwierzęciu wymaga jego krępowania, powodującego bardzo silny stres, a w praktyce produkcyjnej często uszkodzenia ciała. Praktykowane w Polsce (a zabronione np. w Danii i Wielkiej Brytanii) krępowanie zwierzęcia połączone z odwracaniem go do góry nogami w tzw. klatkach obrotowych wywołuje najwyższy znany poziom hormonów stresu (świadczący o stanie ekstremalnej paniki), a także sprzyja wlewaniu się krwi i zawartości żołądka do przeciętej tchawicy konającego zwierzęcia.

---

¹ Przygotowane na zlecenie Komisji Europejskiej raporty Europejskiego Urzędu Bezpieczeństwa Żywności (EFSA-Q-2003-093) i Interdyscyplinarnego projektu Dialrel (2006-2010) oraz raport Rady d/s Dobrostanu Zwierząt Gospodarskich (2003 i 2009), zespołu doradczego przy brytyjskim Ministerstwie Środowiska, Żywności i Spraw Wiejskich.

Przy samym podrzynaniu szyi tzn. skóry, mięśni, tchawicy, przełyku oraz trzech par nerwów, zwierzęta poddawane ubojowi rytualnemu odczuwają ból pochodzący z zakończeń bólowych i przeciętych nerwów. Potwierdziły to badania elektroencefalogramów cieląt przez zespół z Massey University w Nowej Zelandii. Wbrew twierdzeniom przedstawicieli związków wyznaniowych, jakoby ubój rytualny dokonywany był jednym cięciem, badania przeprowadzone przez ekspertów z Royal Veterinary College (Hatfield, UK) wykazały, że średnia liczba cięć w przypadku uboju rytualnego krów wynosiła 3,2 przy szechicie i 5,2 przy halalu. Raport z kilkuletniego, przekrojowego, europejskiego projektu badawczego Dialrel (przeprowadzonego w latach 2008-2010) wykazał, że w uboju rytualnym owiec dokonywanych jest 1-6 cięć, a w uboju rytualnym krów od 1 do nawet 60 (!) cięć.

Poddawane ubojowi rytualnemu zwierzęta nie tracą świadomości natychmiast po podcięciu szyi i doznają skrajnego cierpienia spowodowanego bólem rany, gwałtownym spadkiem ciśnienia krwi i w wielu wypadkach duszeniem się krwią często pomieszaną z zawartością żołądka, która dostaje się do przeciętej tchawicy i płuc. Trudno na tym etapie mierzyć to cierpienie ponieważ unieruchomione zwierzę z powodu przeciętej tchawicy traci możliwość jakiegokolwiek wokalizacji bólu (ryczenia, beczenia). Na tym etapie obserwowano rzeźników rozszerzających palcami rany, aby ułatwić wykrwawienie. U owiec utrata przytomności zachodzi stosunkowo szybko w czasie poniżej 10 sekund, natomiast u krów stan świadomej agonii po przecięciu tchawicy może trwać nawet kilka minut. Wynika to z różnic w budowie naczyń krwionośnych.

Nasz sprzeciw wobec uboju rytualnego opiera się na naukowo wiarygodnych danych dotyczących zasadniczej różnicy pod względem stopnia bólu i cierpienia zwierząt, którym podrywane są gardła bez uprzedniego ogłuszenia w porównaniu z innymi przyjętymi w krajach europejskich sposobami uboju (co jednocześnie nie oznacza, że ubój standardowy spełnia wszelkie warunki humanitarności). Taką samą opinię wyraziła Europejska Federacja Lekarzy Weterynarii (załącznik 1) oraz Polskie Towarzystwo Etologiczne (Załącznik 2), zrzeszającego badaczy zachowań i psychologii zwierząt. Załączamy ilustrację etapów uboju rytualnego (załącznik 3) w stosowanych przez polskie rzeźnie, a zabronionych w wielu krajach kłatkach obrotowych. Ilustracja ta oczywiście nie oddaje przerażenia krowy w czasie obracania, bólu doznawanego w wyniku przecinania szyi, ani też następującej w czasie wykrwawiania agonii, mogącej trwać nawet do kilku minut.

Panie Premierze, apelujemy aby podejmując decyzję w sprawie uboju rytualnego wziął Pan pod uwagę fakty ustalone w wyniku wielu zespołowych badań naukowych, którym przeciwstawiane są opinie oparte na wierzeniach lub ekspertyzach zamawianych i

finansowanych przez zainteresowanych producentów mięsa lub związki wyznaniowe. Podkreślamy, że nasze stanowisko nie jest dyktowane jakąkolwiek niechęcią wobec rytuałów lub praktyk religijnych lecz wyłącznie opartym o wiedzę naukową sprzeciwem moralnym wobec skrajnych form okrucieństwa wobec zwierząt, jako istot zdolnych do odczuwania cierpień, bólu i strachu.

Łączymy wyrazy szacunku,

Dr Antoni Amirowicz, Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk

Prof. dr hab. Jerzy Bańbura, Katedra Zoologii Doświadczalnej i Biologii Ewolucyjnej,
Uniwersytet Łódzki

Dr Anna Barabasz, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Prof. dr hab. Dariusz Bartosik, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Dr hab. Piotr Bębas, Kierownik Zakładu Fizjologii Zwierząt, Wydział Biologii, Uniwersytet
Warszawski

Dr hab. Zbigniew M. Bochenski, Dyrektor, Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt, Polska
Akademia Nauk

Prof. dr hab. Wiesław Bogdanowicz, Dyrektor, Muzeum i Instytut Zoologii, Polska Akademia
Nauk

Dr Ewa Borsuk, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Dr Piotr Ceryngier, Centrum Badań Ekologicznych, Polska Akademia Nauk

Dr Przemysław Chylarecki, Muzeum i Instytut Zoologii, Polska Akademia Nauk

Dr Wiesława Czechowska, Muzeum i Instytut Zoologii, Polska Akademia Nauk

Prof. dr hab. Wojciech Czechowski, Muzeum i Instytut Zoologii, Polska Akademia Nauk

Dr Alicja Czuby, Instytut Biochemii, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Dr Beata Czyż, Wydział Nauk Biologicznych, Uniwersytet Wrocławski

Dr Barnaba Danieluk, Instytut Psychologii, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Prof. dr hab. inż. Wiesław Dembek, wiceprzewodniczący Państwowej Rady Ochrony
Przyrody

Prof. dr hab. Maria Doligalska, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Prof. dr hab. Dariusz Doliński, Wydział Psychologii, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej
(SWPS)

Dr hab. Nadzieja Drela, prof. UW, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Dr Anna Dubiec, Muzeum i Instytut Zoologii, Polska Akademia Nauk

Prof. dr hab. Andrzej Dyrz, Wydział Nauk Biologicznych, Uniwersytet Wrocławski

Prof. dr hab. Andrzej Elżanowski, Muzeum i Instytut Zoologii, Polska Akademia Nauk

Prof. dr hab. Beata Gabryś, Wydział Nauk Biologicznych, Uniwersytet Zielonogórski

Dr hab. Piotr Gasparski, Instytut Psychologii, Polska Akademia Nauk

Prof. dr hab. Joanna Gliwicz, Muzeum i Instytut Zoologii, Polska Akademia Nauk

Prof. dr hab. Zbigniew Głowaciński, Instytut Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk,
Państwowa Rada Ochrony Przyrody, Komitet Ochrony Przyrody Polskiej Akademia
Nauk

Prof. dr hab. Jacek Gorczyca, Katedra Zoologii, Uniwersytet Śląski

Dr Maja Graniszewska, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Prof. dr hab. Robert Hasterok, Wydział Biologii i Ochrony Środowiska, Uniwersytet Śląski

Dr hab. Maria Hołyńska, prof. nadzw., Muzeum i Instytut Zoologii, Polska Akademia Nauk

Prof. dr hab. Jerzy Hrebenda, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Dr hab. Dariusz Iwan, prof. nadzw., Muzeum i Instytut Zoologii, Polska Akademia Nauk

Dr Ewa Jabłońska, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Dr n. med. Tomasz Jagielski, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Prof. dr hab. Elżbieta K. Jagusztyn-Krynicka, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Dr Danuta Jędraszko-Dąbrowska, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Prof. dr hab. Andrzej Jerzmanowski, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski, i Instytut
Biochemii i Biofizyki, Polska Akademia Nauk

Dr hab. Ewa Jodkowska, Zakład Hodowli Koni, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

Prof. dr hab. Alina Kacperska, Wydział Biologii Uniwersytet Warszawski

Dr hab. Tadeusz Kaleta, prof. nadzw SGGW, Wydział Nauk o Zwierzętach, Szkoła Główna
Gospodarstwa Wiejskiego

Dr Adam Kaliński Wydział Biologii i Ochrony Środowiska, Uniwersytet Łódzki

Prof. dr hab. Elżbieta Kalisińska, Katedra i Zakład Biologii i Parazytologii Medycznej,
Pomorski Uniwersytet Medyczny

Dr hab. Katarzyna Kavetska, prof. ZUT, Katedra Zoologii i Pszczelnictwa,
Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny

Dr Rafał Kawa, Instytut Psychologii, Polska Akademia Nauk

Prof. dr hab. Barbara Kawecka, Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk

Prof. dr hab. Stanisław L. Kazubski, Muzeum i Instytut Zoologii, Polska Akademia Nauk

Dr Andrzej Kołodziejczyk, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Dr Maciej Konopiński, Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk

Dr hab. Paweł Koperski, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Dr Julita Korczyńska, Pracownia Etologii, Instytut Biologii Doświadczalnej, Polska Akademia
Nauk

Dr Kuba Kryś, Instytut Psychologii, Polska Akademia Nauk

Dr hab. Anna Kwiatkowska, Instytut Psychologii, Polska Akademia Nauk

Prof. dr hab. Jan Kwiatowski, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski oraz Department of
Ecology & Evolutionary Biology, University of California, Irvine, USA

Prof. dr hab. Maciej Luniak, Muzeum i Instytut Zoologii, Polska Akademia Nauk

Dr Katarzyna Majecka, Katedra Zoologii Doświadczalnej i Biologii Ewolucyjnej, Uniwersytet
Łódzki

Dr hab. Janusz Majecki, Katedra Zoologii Doświadczalnej i Biologii Ewolucyjnej, Uniwersytet
Łódzki

Dr Renata Maksymiuk, Instytut Psychologii, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Dr Magdalena Markowska, Zakład Fizjologii Zwierząt, Wydział Biologii, Uniwersytet
Warszawski

Dr hab. Tomasz Mazgajski, Prof. nadzw., Muzeum i Instytut Zoologii, Polska Akademia Nauk

Dr hab. Grażyna Mazurkiewicz-Boroń, prof. nadzw., Instytut Ochrony Przyrody, Polska
Akademia Nauk

Dr hab. Joanna Mąkol, prof. nadzw., Wydział Biologii i Hodowli Zwierząt, Uniwersytet
Przyrodniczy we Wrocławiu

Prof. dr hab. Anna Medwecka-Kornaś, Uniwersytet Jagielloński; Wydział Biologii i Nauk o
Ziemi

Dr Waldemar Mikołajczyk, Muzeum i Instytut Zoologii, Polska Akademia Nauk

Dr Andrzej Mikulski, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Dr hab. Joanna Mizielińska, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej oraz Instytut Psychologii,
Polska Akademia Nauk

Dr Łukasz Paško, Wydział Nauk Biologicznych, Uniwersytet Wrocławski oraz II Lokalna
Komisja Etyczna ds. Doświadczeń na Zwierzętach we Wrocławiu

Dr Barbara Pietrzak, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Dr Tomasz Pietrzykowski, Z-ca Przewodniczącego Krajowej Komisji Etycznej do Spraw
Doświadczeń na Zwierzętach

Prof dr hab. Joanna Pijanowska, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Prof dr hab. Wojciech Pisula, Instytut Psychologii, Polska Akademia Nauk

Dr Grzegorz Pochwatko, Instytut Psychologii, Polska Akademia Nauk

Dr Agnieszka Pocięcha, Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk

Dr hab. Andrzej Podstolski, Prof. UW, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Dr Magdalena Popowska, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Dr hab. Joanna Rączaszek-Leonardi, Instytut Psychologii, Polska Akademia Nauk

Prof. dr hab. Jacek Radwan, Wydział Biologii, Uniwersytet Adama Mickiewicza

Dr Maciej Rembiszewski, wieloletni dyrektor Warszawskiego ZOO

Dr Jan Igor Rybak, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Dr Paweł Skawiński, Dyrektor Tatrzańskiego Parku Narodowego

Dr hab. Piotr Skubała, prof. nadzw. UŚ, Wydział Biologii i Ochrony Środowiska, Uniwersytet
Śląski

Dr Joanna Sokołowska, Instytut Psychologii, Polska Akademia Nauk

Prof. dr hab. Paweł Sowiński, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Prof. dr hab. Krzysztof Spalik, Wydział Biologii Uniwersytetu Warszawskiego

Prof. dr hab. Krzysztof Staroń, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Dr Katarzyna Stasiuk, Instytut Psychologii, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Dr Rafał Stryjek, Instytut Psychologii, Polska Akademia Nauk

Prof. dr hab. Ewa Symonides, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski (była
Przewodnicząca Państwowej Rady Ochrony Przyrody i Główny Konserwator
Przyrody)

Dr Marcin Szańkowski, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Dr Katarzyna Szczepańska, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Dr hab Bronisław Szczęsny, Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk

Dr Anna Szczuka, Pracownia Etologii, Instytut Biologii Doświadczalnej, Polska Akademia Nauk

Dr Jacek Szwedo, Muzeum i Instytut Zoologii, Polska Akademia Nauk

Dr hab. Mirosław Ślusarczyk, Instytut Zoologii, Uniwersytet Warszawski

Dr Grażyna Tomaszewicz, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Dr inż. Jan Urban, Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk

Dr Ewa Walkowicz, Zakład Hodowli Koni i Jeździectwa, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

Dr hab. Bogdana K. Wilczyńska, Uniwersytet Mikołaja Kopernika; Wydział Biologii i Ochrony Środowiska

Dr Katarzyna Winiarska, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Prof. dr hab. Mieczysław Wolsan, Muzeum i Instytut Zoologii, Polska Akademia Nauk

Prof. dr hab. Bronisław W. Wołoszyn, Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt, Polska Akademia Nauk

Dr hab. Elżbieta Wilk-Woźniak, Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk

Dr Tomasz Wyszomirski, Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski

Prof. dr hab. Beata Zagórska-Marek, Wydział Nauk Biologicznych, Uniwersytet Wrocławski

Prof. dr hab. Bożena Zakryś, Wydział Biologii Uniwersytetu Warszawskiego

Dr hab. Tomasz Zaleśkiewicz, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej (Wydział Zamiejscowy we Wrocławiu)

Dr Marcin Zych, Wydział Biologii Uniwersytetu Warszawskiego

Dr Michał Żmihorski, Muzeum i Instytut Zoologii, Polska Akademia Nauk

Dr hab. Roman Żurek, prof. nadzw., Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk

---

Ponadto z treścią listu solidarność wyrazili:

Prof. dr hab. Adam Chmielewski, Instytut Filozofii, Uniwersytet Wrocławski

Prof. dr hab. Andrzej Friszke, Instytut Studiów Politycznych, Polska Akademia Nauk oraz Collegium Civitas

Prof. dr hab. Tadeusz Gadacz, Instytut Filozofii i Socjologii, Polska Akademia Nauk oraz Instytut Filozofii i Socjologii, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej

Prof. dr hab. Jan Hartman, Collegium Medicum, Uniwersytet Jagielloński

Prof. dr hab. Jacek Hołówka, Instytut Filozofii, Uniwersytet Warszawski

Prof. dr hab. Antonina Ostrowska, Instytut Filozofii i Socjologii, Polska Akademia Nauk

Dr hab. Magdalena Środa, Prof. nadzw. UW, Instytut Filozofii, Uniwersytet Warszawski

Olga Tokarczuk, pisarka

Prof. dr hab. Jan Woleński, czł. czynny PAU, czł. kor. PAN, Przewodniczący Komitetu Etyki w Nauce PAN; (em.) Instytut Filozofii, Uniwersytet Jagielloński.